

BENLİK VE MESLEKİ BENLİK KAVRAMLARININ ÖĞRENİM YILLARI İLE İLİŞKİSİ

Yrd.Doç.Dr. Semai TUZCUOĞLU*

Birey için anlamlı ve birbirleriyle ilişkili olan benlik algılarının tümüdür, diye tanımlanan benlik kavramı bir süreç içinde gelişme özelliği göstermektedir. Birey yaşamı boyunca hem kendisinden hem de çevreden gelen tüm uyaranlara açıktır. Bu uyaranların sonucunda da bazı algılar birikir. Bu algılar ise bireyin benliğini oluşturmaktadır.

Meslek seçimi ise kişinin yaşamı boyunca verdiği en önemli kararlardan biridir, çünkü meslek, kişinin ileriki hayatını belirleme, sosyo-ekonomik seviyeyi tespit etme, kimlerle ilişki içinde bulunulacağını belirleme hatta evleneceği kişiyi bile seçmesinde rol oynayan en önemli faktördür.

Meslek denilince ilk akla gelen bireyin yaşamını devam ettireceği parayı kazanma olarak bilinmektedir. Oysaki meslek, kişinin toplumsal yerini tayin eden ve kendini gerçekleştirmesine yardımcı olan önemli bir etkidir.

Rogers (1951) kendini gerçekleştirmeyi gizli güçleri geliştirme ve tam olarak fonksiyonda bulunma diye tanımlamaktadır. Bireyin kendini gerçekleştirebilmesi ve tam olarak fonksiyonda bulunabilmesi için ise, sahip olduğu özelliklerle seçmiş olduğu mesleğin niteliklerinin bağdaşım içinde olması gerekmektedir.

Hümanistik psikologlara göre; insan davranışlarını yöneten en önemli güdü "Kendini Gerçekleştirme" güdüsüdür. Psikologlar; beslenme, korunma, nesli sürdürme gibi fizyolojik ihtiyaçların önemini inkar etmemekte, hatta bunları temel saymakla birlikte, insanın insan olarak daha üst düzeyde bazı ihtiyaçlarının olduğunu ve bunları doyumaya çalıştığını ileri sürerler. Bu üst düzeydeki ihtiyaçlar, saygı görmek, bilgi edinmek, güzellikten zevk almak gibi salt insana özgü ihtiyaçlardır (Kuzgun, 1987). Maslow tarafından "Gelişme İhtiyaçları" olarak adlandırılan bu yüksek seviyedeki ihtiyaçlar ancak temel ihtiyaçlar tatmin edildikten sonra ortaya çıkabilirler (Maslow. 1968).

Birey tarafından seçilip kullanılan, mesleki cümlelerden oluşan mesleki benlik kavramı, o kişinin benlik kavramının bir parçasıdır. Ancak, bazen mesleki benlik kavramı, psikolojik benlik kavramının parçalarını içermeyebilir. Bundan da öte benlik kavramıyla bağdaşmayan başka parçaları da içerebilir. Örneğin bir kimsenin kendisine doyum sağlamayan bir işe girmesi durumunda olduğu gibi (Öner, 1982).

* M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Meslek seçiminde sadece bireysel faktörler ve psikolojik faktörler etkili olmamaktadır. Benlik, sosyal etkenler (aile, çevre, vb.), cinsiyet, değerler gibi etkenler de önemli bir rol oynamaktadır.

Yaşamı boyunca içinde bulunduğu çevre kuşkusuz bireyi etkilemekte ve bu etki onun meslek seçiminde de önemli etken olmaktadır. Ancak yine de, mevcut seçenekler içinden bir mesleği seçerken, bireyin algıladığı şekli ile ilgi ve yeteneklerini dikkate aldığı varsayılmaktadır. Seçilen meslek ile bireyin kendi hakkındaki algı ve görüşleri arasında bir ilişki, bağdaşım içinde olması beklenmektedir. Yani meslek seçiminde birey bilinçli ve bilinçsiz olarak kendi özellik ve gereksinimlerine göre meslekleri her yönüyle inceleyip değerlendirmektedir. Bu değerlendirmeden sonra da bunların içinden kendisine uygun olduğuna inandığı birisine eğilim göstermektedir (Uz, 1984).

Ülkemizde, planlı olarak bireyin bir mesleğe girmesi öncelikle ve büyük ölçüde Üniversite sınavlarına bağlıdır. Bundan dolayı birey açıkta kalma korkusu ve kaygısı içinde bilinçsizce tercih yapmakta ve tercih ettiği mesleğin gerektirdiği özellikleri de bilmemektedir. Çoğu zaman bilinçsizce, mesleği ve öğrenim göreceği okulun özelliklerini bilmeden yapılan tercihler bireyi hayal kırıklığına uğratmaktadır. Bundan dolayı bireyin mesleğini tanıması aynı zamanda da kendi özelliklerini görmesi oldukça uzun bir zaman almaktadır.

Bireyin yaşamında bu kadar önemli olan meslek seçimi konusuyla ilgilenen kuramcılar değişik görüşler ortaya atmışlardır.

Meslek seçimini içgüdüsel bir karar olarak yorumlayan Psikanalistler mesleki etkinlikleri "Yüceltme" savunma mekanizması ile açıklamaktadırlar (Geçtan, 1984). Bu kurama göre; bireylerin meslek gelişimi onların psikoseksüel gelişimi ile bir paralellik göstermektedir (Kepçeoğlu, 1985).

Özellik-Faktör kuramcılarına göre; her birey için uygun bir meslek vardır ve birbirinden farklı özelliklere sahip olan bireyler farklı mesleklere yönelmektedirler (Öner, 1982). İlgi, yetenek ve kişilik karakteristikleri ergenlik döneminden sonra nadiren değişme gösteren özellik ya da faktörlerdir. Bu özellikler, bireyin davranışını objektif olarak gözleyerek, objektif ölçme araçları veya psikolojik testlerle belirlenebilir (Rickey, 1981).

Smith ve Clark gibi ekonomistler meslek seçimini ekonomideki sunum-istem ve net fayda ilkeleri ile açıklarken, Lipsett gibi sosyologlar da meslek seçiminin, kültür, aile yapısı ya da toplulukların etkisi ile biçimlendiğini ileri sürmüşlerdir (Kuzgun, 1988).

Gelişim kuramı adı altında; Ginzberg'e göre bireyin karar verme veya seçme işlemi, birey için bir anda verilen karar olmayıp bireyin o güne kadar yaşadığı olaylar, edindiği bilgiler, yaptığı değerlendirmeler ve denemeler sonucunda yapılır, aynı zamanda geri dönüşü olmayan bir karardır (James, 1968).

Tiedaman ve O'Hara'nın kuramına göre meslek seçimi bir kimlik gelişimidir. Gerek eğitimde gerekse daha sonraki çalışma hayatında sorunlarla uğraşan bireyin mesleki kimliği ve benliği birbirini etkiler. Bu kuram aynı zamanda benlik kavramını, bireyin kendisinin algılamasından çok değerlendirmesi olarak kabul etmektedir. Benlik ise, hayat boyu gelişimine devam eder. Meslek seçimi süreci, mesleki kimliğin gelişim süreci olup, benlik bu kimliğin merkezidir (Kuzgun, 1982).

Holland, insanların kendilerine uygun sorun ve rolleri yüklenebileceklerini, uymayanlardan uzaklaşacağını belirtir. Huppock'un kuramına göre bireyin gereksinimleri ve bu gereksinimlerin doyurulma düzeyi sürekli değişiklik gösterdikçe, birey gereksinimlerini daha iyi karşılayacak yeni meslekler hakkında bilgi edindikçe, meslek seçimi de sürekli değişme gösterir şeklinde özetlemek mümkündür (Kepçeoğlu, 1985).

Bütün bu kuramlardan başka benlik kavramı kuramını savunan Süper, Meslek seçiminin insan yaşamında önemli bir olay ve durum olduğunu belirtmektedir.

Super'e göre mesleki gelişim devamlı bir süreç, meslek seçimi de bir sentez yapmaktır. Bu sürecin oluşumu ve sentez yapma öğrenme ile yakından ilgilidir.

Yine Süper, meslek seçiminin insan hayatının bir noktasında kendi hakkındaki görüşünü açıkça belirtmek zorunda kalıp kesin olarak "Ben buyum veya bu tür bir insanım" dediğini ileri sürmektedir. Meslek seçimi ise bireyin oluşturduğu benlik kavramlarının mesleki terimlere dönüştürülmesidir (Süper, 1963).

Ben kavramının değişik tanımları yapılmıştır.

Kişilik psikolojisinde büyük bir olay yaratan Cari Rogers'ın "Ben kavramı" bireyin nasıl olduğunun değil, onun kendisini nasıl gördüğünün önemli olduğunu, kişinin davranışlarının büyük ölçüde onun kendisine bakış tarzının belirlediğini vurgulamaktadır. Benlik bireyin kendini algılamasını, kendinin diğer insanlarla olan ilişkilerine ait algılarını ve bütün bu algılara verilen değerleri içermektedir (Rogers, 1951. s. 144).

Super'e göre benlik tasarımı, bir kimsenin kendini nasıl gördüğüdür.

Super benlik kavramı ile ilgili görüşlerini açıklamak ve belli bir temele oturtabilmek amacıyla bazı tanımlar yapmış; benlik algılan ve benlik kavramını ikiye ayırmıştır.

Benlik Algıları;

A. Birincil Benlik Algıları: Benliğin bir yönünün kaba izlenimi olup kesin biçimlenmenin olmaması durumudur.

B. İkincil Benlik Algıları: Bir algı olarak işlevsel duruma gelmiş, basit ben algıları bu gruba girer.

Benlik Kavramı;

A. Basit Benlik Kavramı: Bireyin ben'ine ilişkin, yani bireyin kendine ait, birbiriyle ilişkili algılar bütünüdür.

B. Karmaşık Benlik Kavramı: Genellikle bir rol çerçevesinde basit benlik algılarından kaynaklanan genelleme ve soyutlamalardan oluşmaktadır.

Benlik kavramı sistemi ise örgütlenmiş benlik kavramlarının kümeleşmesidir (Uz, 1984).

Ben Kavramı Sisteminin Boyutları

Burada sözü edilen boyutlar ben kavramını oluşturan tek tek niteliklerin birbirine benzer ortak özelliklerini değil bunlardan oluşan sistemin özelliklerini açıklamaktır.

Yapı: Bu boyutta ben kavramı sisteminin içsel olarak farklılaşma derecesini, yani, bazı niteliklerin ben'i çok iyi tanımlayıcı nitelikler olarak algılanmayışı görülür.

Kapsam: Çok değişik ve farklı yaşantılar geçiren ve onların anlamı üzerinde düşünen bir kimse muhtemelen çok değişik ben algılamalarına sahip olacak ve onları az çok birbiri ile ben kavramları halinde organize edecek, buna karşılık, yaşantıları sınırlı bir kimsenin kendine mal ettiği nitelik ve özellikler sayısı ve çeşitlilik bakımından sınırlı olacaktır.

Esneklik: Esneklik, yeni algıların ışığında benlik tasarımını değiştirebilme rahatlığıdır.

Uyuşma: Ben kavramı sisteminin bağdaşım, iç tutarlılık olarak nitelendirilebilecek bir özelliğidir.

Uyuşum, uyumla ilgili olup çatışmanın olmayım, kişiliğin bütününi gösterir. Bu özellik karar verme aşamasında önemli etkindir.

Kendine Özgünlük: Ben kavramı sisteminin bu yönü kişinin kendini, başkalarını gördüğünden farklı şekilde görüşünü ifade eder. Başka bir ifade ile, bu özellik kişinin kendini diğerlerinden farklı şekilde betimlediğini ifade eder.

Duygusal Yatırım: Bu boyut ben'e atfedilen özelliklerin her birine heyecansal veya duygusal yatırım miktarını gösterir. Özelliklerden hangilerinin çatışmaya rağmen savunulmakta veya korunmaya çalışılmakta olduğunu ifade eder (Kuzgun, 1982).

"Ben kavramı insanın kendini görüş ve algılayış biçimi olarak tanımlanabilir. Kişinin ben'i hakkındaki düşüncesi bir^elişim boyunca oluşmaktadır, insan dünyaya geldiği andan, hatta belki doğum öncesi dönemden itibaren gerek kendi bedeninden, gerekse çevresinden çok değişik uyarımlar almaktadır. Bu uyarımlar duyu organları aracılığıyla merkezi sinir sistemine girmekte ve orada duyum dediğimiz izlenimleri oluşturmaktadır. Çeşitli zamanlarda alınan duyu izlenimlerinin anlamlı bütünler halinde yorumlanması ile algılar, basit algıların soyutlama ve genelleme yolu ile birleşmesi ile de kavramlar oluşmaktadır (Uz, 1984).

Şu halde kısaca özetlemek gerekirse, basit ben kavramları anlam kazanmış ve adlan9dırılmış ben algılarıdır. Basit ben kavramları, ilgili ben

kavramlarıyla birleşerek, belli bir özelliğe ilişkin karmaşık benlik kavramını meydana getirirler. İnsan boşlukta kendine anlam veremeyeceği için ben kavramları bir rol, bir durum., bir pozisyonda, bir iş yaparken, birtakım ilişkiler sistemi içinde davranırken oluşurlar.

Birbirinden farklı çok sayıda özelliklere ilişkin ben kavramları birbirlerini etkileyerek, birbirleri ile birleşerek "Ben kavramları sistemini" oluştururlar.

Süper, ben kavramının birbirinden farklı özelliklerden oluştuğunu belirterek bunlara "Ben kavramının boyutları" adını vermiştir. Bunlar;

Açıklık: Bir niteliğin farkında olma derecesini ve keskinlik derecesini göstermektedir. Açıklık, yaş, zeka ve geçirilen yaşantıların özellikleriyle de ilgilidir.

Soyutluk: Bireyin kendini somut değil soyut terimlerle anlatabilme ve ifade edebilme gücüdür. Bir kimse ben kavramına girerken bir takım somut yaşantılardan geçmektedir. Ancak, kişi bu niteliğini soyut terimlerle ifade edebildiği oranda, bu yaşantılarını açık ve belirgin bir kavram haline dönüştürdüğüne hükmedebiliriz. Kuşkusuz bu da yaş, zeka ve eğitim ile ilişkili bir yetidir.

Gelişmişlik: Bu boyut, özellikleri ifade eden kavramların geliştirilmesi demektir, örneğin, iki kişi kendilerini sessiz, çok arkadaş canlı ve arkadaş sahibi olmaktansa bir kaç yakın dostu tercih eden kimseler olarak dereceleyebilirler. Gelişmişlik, içgörü ve yaşantıların zenginliği ile ilişkisi olan bir boyuttur.

Keskinlik: Ben kavramının keskinliği bireyin özellikleri kendisine yüklemdeki güveni ve kararlılığıdır, örneğin, bir kimse makinelerle uğraşmaktan onları onarmaktan, çalıştırmaktan hoşlandığını kesinlikle belirtebilirken, bir başkası henüz bu alandaki ilgisinden emin olmayabilir. İçgörü kazandıran yaşantılar bu özelliği geliştirebilir. Bu karar verme davranışı açısından önemli bir boyuttur.

Kararlılık: Ben kavramının zaman boyunca değişmezliğini gösterir. Bir kimse bugün kendini mekaniğe, bir başka gün iş-ticarete ya da yönetime karşı alakalı görebiliyorsa benliğin bu boyutlarının henüz bir kararlılığa erişemediği söylenebilir. Bir kimse kendini devamlı olarak belli bir biçimde algılasa karar vermesi için oldukça sağlam bir temele dayanıyor demektir. Alt düzeydeki kavramlar üst düzeydeki kavramlara göre daha az kararlı olabilir.

Gerçeklik: Ben kavramının gerçeklik boyutu, kişinin her hangi bir özelliği hakkındaki tasarımı ile onun bu özelliği hakkında ölçme araçları ile dışarıdan elde edilen veriler arasındaki uyuma derecesi gerçeklik boyutunu oluşturur. Gerçeklik yaş ile ve özelliğin türü ile ilgili görülmektedir.

Kabul Edilebilirlik: Kabul boyutunu kişinin sahip olduğu özelliklerden memnun olma. onu benliğinin bir parçası sayıp benimseme isteğini göstermektedir (Uz, 1984).

Bir süreç olarak değişen benlik kavramı gelişiminde bazı önemli evreler vardır; Keşfetme evresinde bebek önce parmaklarını oynatıp seyrederek kendi bedenini keşfetmeye başlamaktadır. Gençlik yıllarında da yaptığı resim ve yazdığı şiirle yeteneklerini keşfetmekte ve bu keşif bireyin hayatı boyunca sürmektedir.

Benliğin farklılaşması evresinde bebek elini kendi isteğiyle oynatabildiğini, ancak annesinin elini oynatamadığını görünce kendini ve dışındaki olanları fark etmeye başlamaktadır. Kendini dışarıda bulunan diğer bireylerden ayıran kişi, zamanla kendini tanımaya çalışmaktadır. İlgisi, yetenek ve iş etkinlikleri bakımından başkalarından farklı kendine özel yönleri olduğunu kavramaktadır.

Özdeşleşme farklılaşma ile birlikte artmaktadır. Erkek çocuk babası ile benzerliklerini, annesi ile ayrılıklarını fark etmektedir.

Rol oynama evresi ise özdeşleşmeyi izleyen bir davranış çeşididir. Babası ile özdeşim kuran bir erkek çocuk gerçek ya da hayali babası gibi davranmaktadır. Daha sonraları bu çocuk çevrede bulunan başkalarının da rollerini denemeye başlayacaktır. Rol oynama çocuğun bazı rolleri kendisine uyuşmadığını denemesi önem taşımaktadır.

Gerçeğin test edilmesi aşamasında günlük yaşam ve eğitim programları içinde bireyin kendini denemesi için çeşitli olanaklar vardır. Oyunlar, okuldaki seçmeli dersler, kurslar, boş zamanları değerlendirme etkinlikleri ve yarım günlük veya mevsimlik işler bunlara örnek verilebilir. Böylesine değişik koşullarda denenilen benlik kavramları, bazı rollerle Bağdaşım içinde olurken bazıları ile de uyuşmamaktadır. Bunlara göre birey benlik kavramlarının bağdaştığı rolleri deneyerek bir karara varabilmektedir.

Super'e göre meslek seçimi benlik tasarımının mesleki bir terim ifadesidir. Benlik meslek seçimini etkiler. Aslında meslek seçimi, bireyin kendi hakkındaki düşüncelerini ve benlik tasarımını açık ve net bir şekilde ifade etmek istediği bir yaşam noktasıdır (Kuzgun, 1982).

Super'e göre "Uğraşı" seçimi ile "Meslek" seçimi arasındaki farklılıkları iyi tespit etmek gerekir. Bu uğraşı psikolojisi birinci derecede farklar psikolojisine dayanmaktadır. Birey ile birlikte işin eleştirilmesinden oluşmaktadır.

Benlik tasarımının oluşması ve bir mesleki tercihe dönüşmesi süreci bir gelişim süreci boyunca oluşmaktadır. Bu süreç şu basamaklara ayrılmaktadır;

1. Büyüme (14 yaşa kadar olan dönem): Çocuk bu dönemde yetişkinlerin yaptığı işleri oyunlarla denemeye çalışır.

2. Araştırma (15-24 yaş): Birey ilgi ve yeteneklerini çevresinde gördüğü iş etkinliklerinde sınavı, meslek seçimini yapar.

3. Yerleşme (25-44 yaş): Seçilen meslekte birey ilerlemek için gayret sarf eder. Eğer birey mesleği ile uyum içinde değilse bu dönemin başında iş değişikliği yapabilir.

4. Koruma (45-64 yaş): Birey sahip olduğu mesleğine sahip çıkıp onu geliştirmeye çalışır.

5. Çöküş (65 ve yukarı yaş): Bireyde oluşan fiziksel ve zihinsel güçlerin azalmasıyla birlikte çalışma etkinlikleri de değişir.

Daha önce sözü edilen 15-24 yaşları arasını kapsayan "Araştırma" dönemi şu alt basamaklara ayrılmaktadır;

1. Geçici Dönem: İlgi, gereksinme, yetenek ve değerlerin dikkate alınarak bir takım geçici seçimlerin yapıldığı, geçici kararların alındığı, hayali olarak tartışıldığı dönem. Bu dönem 15-17 yaş arasındaki dönemi kapsamaktadır.

2. Geçiş Dönemi: 18-21 yaş arasını kapsayan bu dönemde birey bir işe ya da profesyonel eğitime başladığı ve gerçek olguları daha çok dikkate aldığı dönemdir.

3. Sınama Dönemi: 22-24 yaş arasını kapsayan bu dönem kişinin uygun bir alan bulduğu ve ilk işe yerleştiği dönemdir (Kuzgun, 1988).

Ben kavramının mesleki ifadelerle dönüştürülmesi işlemi, iki alana ait, iki ayrı dilin anlaşılmasıyla ifade edilebilir. Bunlardan birincisi "Psikolojik konuşma dili" diğeri de "Mesleki konuşma Dili"dir. Ben kavramını oluşturan özellikler "Ben" diye başlayan ve bazı sıfatlarla sona eren ifadeler birinci alana ait konuşmayı gösterir. Bu bireyin kendini ve başkalarını betimlemekte kullandığı tüm psikolojik terimlerden oluşur. Ör. Ben zekiyim, ben şişmanım

Meslekler kişiler tarafından her zaman doğru ve açık bir şekilde tanınmayabilir. Bu gerek kişilerin meslekleri tanımaya yeterince önem vermediklerinden gerekse mesleklerin yeterince ifade edilip tanınmamasından kaynaklanabilir.

özellikle ülkemizde bireyin kendi ilgi ve yeteneklerini tanımadan yüksek değerler atfedilen meslekleri seçmesi en azından ona yönelmesi ve bunun sonucunda da hayal kırıklığına uğraması oldukça sık görülen bir durumdur. Durum böyle olunca bireyin özellikleri ile seçilen mesleğin özellikleri birbirine uymadığında o mesleği sürdürmek oldukça zor hatta mümkün olmamaktadır. Mesleğini devam ettirse bile de sağlanan doyum düzeyi ve bireyin kendini gerçekleştirme düzeyi oldukça düşük olmakta bu da mesleği icra etmekten sağlanan mutluluk ve başarıyı olumsuz yönde etkilemektedir.

Özellikle de ana uğraşı insan olan ve insanların en önemli özelliklerinden biri olan ruh sağlığı ile ilgili çalışma sergileyen psikolojik danışmanlık mesleğini sürdüren ve sürdürmeye adanmış kişilerin psikolojik konuşma dili ile mesleki konuşma dili birbiriyle uyum içinde olması hem kendileri açısından hem de yardım verecekleri kişiler açısından gereklidir.

Problem Cümlesi

Benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım düzeyine öğrenim yıllarının bir etkisi var mıdır?

Alt Problemler

1. Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı 1. sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasında bir bağdaşım var mıdır?

2. Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasında bir bağdaşım düzeyi farklı mıdır?

3. Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı 4. sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasında bir bağdaşım var mıdır?

4. Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasında bir bağdaşım düzeyi farklı mıdır?

Denenceler

1. Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı 1. sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasında bir bağdaşım yoktur.

2. Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasında bir bağdaşım düzeyi farklıdır.

3. Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı 4. sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasında bir bağdaşım vardır.

4. Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasında bir bağdaşım düzeyi farklıdır.

Sayıtlar

1. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin sayısı yeterli kabul edilmiştir.

2. Araştırmada kullanılan Sıfat Listesi'nin geçerliliği ve güvenilirliği tespit edilmiştir.

3. Araştırmaya katılan öğrencilerin sıfat listelerini objektif olarak derecelendirdikleri kabul edilmiştir.

4. Bireyin çeşitli kaynak ve yaşantıları sonucunda oluşturduğu psikolojik danışmanlık mesleği hakkında bilgisi mevcuttur.

Sınırlılıklar

1. Araştırma Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Ana bilim Dalı öğrencileriyle sınırlıdır.

2. Araştırma Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Ana bilim Dalı'ndaki her bir sınıftan 25 öğrenci, toplam 100 öğrenci ile sınırlıdır.

3. Elde edilen bulgular kullanılan ölçü araçları ve kullanılan istatistik tekniklerle sınırlıdır.

Araştırma Yöntemi

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşımın öğrenim yıllarına göre gelişim düzeyini saptamak amacıyla yapılmış betimsel bir araştırmadır. Bağdaşım genişlemesine (cross-sectional) araştırılmıştır.

Evren

Araştırmanın evrenini Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Ana Bilim Dalı'nda 2000-2001 öğretim yılında öğrenim gören bütün öğrenciler oluşturmaktadır.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Rehberlik ve Psikolojik Danışma Ana Bilim Dalı'nın 1, 2, 3 ve 4. sınıflarından tesadüfi örneklem yoluyla seçilen 25'er kişi olmak üzere toplam 100 öğrenci oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım düzeyini tespit etmek üzere toplam 63 sıfattan oluşan iki ayrı sıfat listesine verilen cevaplar doğrultusunda hesaplama yapılmış ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Sıfat Listesi önce "Kendini Sıfatlarla Anlatma" yönergesiyle verilmiş ve her bir sıfatta bulunan 5 seçenekten birinin uygunluk derecesine göre işaretlenmesi istenmiştir. Bu uygulamadan sonra Sıfat Listesi "Mesleği Sıfatlarla Anlatma" yönergesiyle verilmiş ve öğrenciler her bir sıfatı Eğitimde Psikolojik Hizmetler alanında görev yapacak bir kimsede bulunması gereken özelliklere göre derecelenmeleri istenmiştir. Her iki yönerge doğrultusunda toplam 5 seçenek bulunmaktadır. Öğrencilerden her bir sıfatı; (1) Hiç gerekli değil, (2) Pek gerekli değil, (3) Biraz gerekli, (4) Epeyce gerekli, (5) Çok gerekli ölçütü doğrultusunda derecelenmeleri istenmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

İki ayrı aşamada elde edilen verilerden benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşımı bulmak üzere Cohen (1968) tarafından geliştirilen Kappa Katsayısı formülünden yararlanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde denenceler araştırma için toplanan veriler doğrultusunda ispatlanmaya çalışılmıştır.

Denence 1: "EPH 1. Sınıf öğrencilerinin benlik kavramları ve mesleki benlik kavramları arasında anlamlı bir bağdaşım yoktur".

Bu hipotezi test etmek için benlik ve mesleki benliğe ilişkin sıfatlardan oluşan liste ile ilgili bağdaşım matrisi hazırlanmıştır. Hazırlanan bağdaşım matrisi Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1. Birinci Sınıf Öğrencilerinin Benlik Kavramları İle Mesleki Benlik Kavramları Arasındaki Bağdaşım Matrisi

Mesleki Benlik Gereklilik Derecesi	Benlik Uygunluk Derecesi					Toplam
	1	2	3	4	5	
1	11	3	18	21	17	70
2	4	6	29	214	81	334
3	19	201	33	86	48	387
4	62	15	96	112	106	391
5	41	61	101	67	123	393
Toplam	137	286	277	500	375	1525

Kİ: 0.21 KO: 0.77 K: 0.0053 Z: 38.86 P Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 0.05

Tablo 1'deki verilere göre Kappa katsayısı 0.21 olarak bulunmuştur. Verilerin çözümümlenmesi sonucu bulunan $Z=38.86$ değeri 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

Bu sonuç "EPH 1. sınıf öğrencilerinin benlik kavramları ve mesleki benlik kavramları arasında bağdaşım yoktur" hipotezini reddetmektedir.

Bu sonuç, birinci sınıf öğrencilerinin mesleklerine bağladıkları değerlerin yüksekliği psikolojik danışmanlık mesleğinin eğitiminden dolayısıyla da psikolojik danışmanlık mesleğinden çok şey beklediklerini göstermektedir.

Hipotez 2: "EPH Ana Bilim Dalı 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım düzeyi farklıdır.

Bu hipotezi test etmek için EPH 2. sınıf öğrencilerinin benlik kavramı ve mesleki benlik kavramları arasında yapılan bağdaşım matrisi Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. İkinci Sınıf Öğrencilerinin Benlik Kavramları İle Mesleki Benlik Kavramları Arasındaki Bağdaşım Matrisi

Mesleki Benlik Gereklilik Derecesi	Benlik Uygunluk Derecesi					Toplam
	1	2	3	4	5	
1	24	27	15	29	31	126
2	39	42	87	47	74	289
3	25	83	107	108	67	390
4	67	36	59	93	137	392
5	43	63	97	62	113	378
Toplam	198	251	365	339	422	1575

K2: -0.13 KO: 0.76 K: 0.234 Z: 0.56 P Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 0.05

Tablo 2'de elde edilen verilere göre, Kappa Katsayısı: -0.13, Z değeri ise 0.56 olarak bulunmuştur. Buna göre ikinci sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır.

1. ve 2. sınıf öğrencilerinin bağdaşım değerleri farkları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. ppa Katsayısı İle Bulunan Verilerin 1. Ve 2. Sınıflara Göre Dağılımı

SINIFLAR Z(Fark)	K	K	KO	
1. Sınıf	0.21	0.0053	0.77	1.45
2. Sınıf	-0.13	0.234	0.76	

P Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 0.05

Birinci ve ikinci sınıf arasındaki bağdaşım farkının Z değeri 1.45 olarak bulunmuştur. Bu değer 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Elde edilen bu bulgu "1. ve 2. sınıf öğrencilerinin benlik kavramları ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım düzeyi farklıdır" denencisini ret etmektedir.

Elde edilen bu bulgulara göre; iki sınıf seviyesi arasında anlamlı bir fark bulunmasa bile 2. sınıfın bağdaşım düzeyi I. sınıfları daha fazla bulunmuştur, artış 2. sınıf öğrencilerinin lehine bir durum göstermektedir.

Hipotez 3: "Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı 4. sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasında bir bağdaşım vardır".

Bu hipotezi test etmek için 4. sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım matrisi Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Dördüncü Sınıf öğrencilerinin Benlik Kavramları İle Mesleki Benlik Kavramları Arasındaki Bağdaşım Matrisi

Mesleki Benlik Gereklilik Derecesi	Benlik Uygunluk Derecesi					Toplam
	1	2	3	4	5	
1	41	16	9	21	10	97
2	50	93	40	34	24	241
3	26	32	123	63	56	310
4	31	33	47	311	60	472
5	14	10	21	70	340	455
Toplam						

K4; 1.49 KO: 0.81 K:0.51 Z: 2.92 P Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 0.05

Tablo 4' de görüldüğü gibi; Kappa katsayısı 0.51. Z değeri 2.92 bulunmuştur. Bağdaşım 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Elde edilen bu bulgu, "Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı 4. sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasında bir bağdaşım vardır" hipotezini destekler niteliktedir.

Bu durum, 4. sınıf öğrencilerinin kendi kişilik özellikleriyle mesleklerinin gerektirdiği özellikleri yeterince tanıdıkları ve meslekleriyle özdeşim içinde olduklarını göstermektedir.

Benlik kavramı bir süreç olduğuna göre, her yaş ve eğitim grubundaki bireylerin durumu değerlendirmeleri farklılık göstermektedir. Artan yaşa bağlı olarak kişinin kendini daha iyi tanıması, artan mesleki eğitim yıllarına göre de mesleğini daha iyi tanıması beklenmektedir.

Hipotez 4: "EPH Ana Bilim Dalı 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım düzeyi farklıdır".

Üçüncü sınıf öğrencilerinin benlik kavramları ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım matrisi Tablo 5'de görülmektedir.

Tablo 5. Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Benlik Kavramları İle Mesleki Benlik Kavramları Arasındaki Bağdaşım Matrisi

Mesleki Benlik Gereklilik Derecesi	Benlik Uygunluk Derecesi					Toplam
	1	2	3	4	5	
1	3	14	11	13	12	53
2	57	72	63	38	30	260
3	22	85	140	101	18	366
4	10	43	91	210	82	436
5	8	28	16	103	305	460
Toplam	100	242	321	465	447	1575

K3: -I .OOKO: 0.76 K:0.41 Z:-2.44 P Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 0.05

Tablo 5'de görüldüğü gibi, Kappa katsayısı 0.41 olarak, Z değeri de -2.44 olarak bulunmuştur. Bağdaşım 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgu 3. sınıf öğrencilerinin benlik kavramları ve mesleki benlik kavramlarının bağdaşık olduğunu göstermektedir. Buna göre EPH öğrencilerinin seçmiş oldukları meslekle uyum içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Yani bu öğrencilerin kişilik özellikleri ile EPH alanının rol beklentilerinin gerektirdiği özellikler bağdaşmaktadır.

Üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin bağdaşım değerleri farkı Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Kappa Katsayısı İle Bulunan Verilerin 3 ve 4. Sınıflara Göre Dağılımı

SINIFLAR	K	K	KO (Fark)	Z
3. Sınıf	-1.00	0.041	0.76	0.303
4. Sınıf	1.49	0.51	0.81	

P Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 0.05

Üçüncü ve dördüncü sınıf arasındaki bağdaşım farkının Z değeri 0.303 olarak bulunmuş ve bulunan bu değer 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Elde edilen bu bulgu 4. hipotezi desteklemektedir.

Bu araştırmanın kapsamına giren ve özellikle de 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin tümü EPH Ana Bilim Dalını seçmiş ve yapmış oldukları bu seçimden vazgeçmek için kendilerine tanınmış süreyi aşmış kişilerdir.

ÖNERİLER

1. Yapılan bu çalışma genişlemesine bir araştırmadır. Araştırma grubuna alınan öğrencilerin farklı öğrenim yıllarındaki benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşımın genişlemesine incelenmesi yerine uzunlamasına incelenmesi daha uygun olacaktır. Böylece öğrenim yıllarının ve eğitim programının elde edilen farklılaşmadaki önemi daha güçlü ve kesin bir şekilde ortaya konmuş olacaktır. Böyle bir çalışma araştırmacılar tarafından yapılmakta olup 1. 2. ve 3. sınıfların verileri elde edilmiş, 1996-1997 öğretim yılında da 4. sınıf verileri elde edilmiş olacaktır.

2. Çalışma M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, EPH Ana Bilim Dalı öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Yapılacak yeni çalışmalar diğer fakültelerin ilgili bölümleri üzerinde de yapıp karşılaştırma imkanı doğabilecektir.

3. Farklı mesleklere eleman yetiştiren fakültelerin öğrencilerine yönelik olarak da farklı sıfat listeleri geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Adams, F.J. **Counseling and Guidance**. New York: The Mac Millan Co. 1968.
- Cohen, J. "A Coefficient of Agreement For Nominal Scales". **Educational and Psychological Measurement**, 20. 37-46. 1960.
- Geçtan, E. **Psikoanaliz ve Sonrası**. Ankara. Maya Mat. Ltd. Şti. 1984.
- George, R. and Stridde Cristiani. **Theory Methods and Processed of Counseling and Psychothcrapy**. New Jersey. Prentice-Hall İne, 1981
- İzci, A. "Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik ve İdeal Benlik Kavramlarının Tercih Edilen Meslek ve Seçilen Meslek Kavramları İle Bağdaşım Düzeyleri" Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara Üniversitesi, 1986.
- Kantarcıoğlu, S. **Rehberlik**. İstanbul. Milli Eğitim Basımevi, 1987.
- Kepeçoğlu, M. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Ankara, Kadioğlu Matbaası, 1985.
- Kuzgun, Y. **Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine ygun Meslekleri Tanımlarına Etkisi**, Ankara Sevinç Matbaası, 1982.
- Kuzgun, Y. **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**. Ankara, ÖSYM Eğitim Yayınları. 1988.
- Monison, L.R: "Self-Concept Implementation In Occupational Choices," **Journal of Counseling Psychology**, 1962.
- Maslow, A. **Toward a Psychology of Being**, New York, Van Nostrand Reinhold Co, 1968. Oğuzkan, F **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, Ankara, A.Ü. Basımevi, 1981
- Öner, U. "Benlik Kavramı ile Mesleki Benlik Kavramı Arasındaki Farkın Akademik Başarı ile İlişkisi" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1982.
- Rogers, C **Client-Centered Therapy**, Boston. Henghton Mifflin Co. 1951.
- Süper, D.and R. Matlin. J.F. Jordaan (eds) **Career Development Self-Concept Theory**, New York. Teacher College, Columbia University, 1963.
- Tan, H **Rehberliğin Esasları**. Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1975.
- Uysal, Ş **Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri**, Ankara, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yay No: 12, 1970.
- Uz, F. "Hemşire Öğrencilerin Benlik ve Mesleki Benlik Kavramlarının Karşılaştırılması,"! Yayınlanmamış uzmanlık Tezi, Ankara Üniversitesi, 1984.